

**TYÖELÄMÄ- JA TASA-
ARVOVALIOKUNNAN LAUSUNTO
4/2008 vp**

Valtioneuvoston selvitys komission Lissabon-tiedonantopaketista Eurooppa-neuvostolle — uuden kauden (2008—2010) käynnistäminen, Suomen linjaukset kevään 2008 Eurooppa-neuvostoa varten

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Suuri valiokunta on 8 päivänä helmikuuta 2008 lähettänyt valtioneuvoston selvityksen komission Lissabon-tiedonantopaketista Eurooppa-neuvostolle — uuden kauden (2008—2010) käynnistäminen, Suomen linjaukset kevään 2008 Eurooppa-neuvostoa varten (E 132/2007 vp) työelämä- ja tasa-arvovaliokunnalle mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- työmarkkinaneuvos Jussi Toppila, projekti-päällikkö Tuomo Ala-Soini, ylitarkastaja Päivi Haavisto-Vuori ja ylitarkastaja Patrik Kuusinen, työ- ja elinkeinoministeriö

- neuvotteleva virkamies Merja Huovinen ja neuvotteleva virkamies Arto Koho, sosiaali- ja terveysministeriö
- valtiosihteeri Raimo Sailas, valtiovarainministeriö
- koulutus- ja työvoimapolitiittinen sihteeri Sanna Siekkinen, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- lainopillinen asiantuntija Outi Tähtinen, Suomen Yrittäjät ry
- kansainvälisten asiain päällikkö Risto Kousa, Toimihenkilökeskusjärjestö STTK ry
- toimitusjohtaja Sixten Korkman, Elinkeinoelämän valtuuskunta EVA
- professori Niklas Bruun.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet Akava ry ja Elinkeinoelämän keskusliitto EK.

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Ehdotus

Komission tiedonantopaketti Lissabonin kasvu- ja työllisyysstrategiasta koostuu strategian eteenpäin viemiseen tähtäävistä komission ehdotuksista, jäsenmaakohtaisista arvioista sekä ehdotuksista maakohtaisten suositusten ja seu-

rattavien asioiden tarkistamiseksi ja yhdenmukaisen suuntaviivojen vahvistamiseksi. Lisäksi kokonaisuus sisältää yhteisön uuden Lissabon-ohjelman ja analyysin rakennerahastojen suuntaamisesta uudelleen.

Komissio esittää tavoitteiden säilyttämistä ennallaan, koska strategia näyttää toimivan. Komissio katsoo, että jäsenvaltioiden tulevan kauden tärkein tehtävä on toteuttaa jäljellä olevat uudistukset, siten kuin ne on kirjattu maakohtaisiin arvioihin. Erikseen korostetaan toimia jäljellä alalla, jotka ovat ihmisiin investoiminen ja työmarkkinoiden uudistaminen (joustoturva, sosiaalisen osallisuuden vahvistaminen), yritysympäristö, osaaminen ja innovaatiot sekä energia ja ilmastomuutos.

Maakohtaisissa arvioissa Suomen arvioidaan edistyneen erittäin hyvin kansallisen toimenpideohjelmansa täytäntöönpanossa vuosina 2005—2007. Suomen vahvuutena pidetään ikääntyneiden työntekijöiden työllisyysasteen kasvua ja käynnissä olevia uudistuksia, joilla jatketaan kansallisen innovaatiojärjestelmän kehittämistä. Toteutuskauden haasteena pidetään muun muassa kilpailun ja tuottavuuden lisäämistä palvelualoilla sekä tarvetta vähentää suurta rakennetyöttömyyttä etenkin vähän koulutetuilla ja nuorilla. Taloudellisista syistä tapahtuvan maahanmuuton tarjoamat mahdollisuudet nostetaan myös esiin.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto pitää esitettyjä kannanottoja pääosin perusteltuina, mutta esittää muun muas-

sa taloustilanteeseen ja rahoitusmarkkinoiden riskeihin ja epävarmuustekijöihin liittyviä vaaramia. Linjauksissa todetaan olevan syytä keskittyä strategian toimeenpanoon erityisesti niillä osa-alueilla, joilla on edistytty hitaasti. Tällaisia ovat valtioneuvoston käsityksen mukaan mm. palvelujen sisämarkkinat, rahoitusmarkkinoiden yhdentäminen, verkostotoimialat ja sosiaaliturvajärjestelmien uudistaminen.

Valtioneuvosto pitää uuden ohjelman painopistealueita ja jatkuvuuden korostamista perusteltuina. Myös yhdenmukaisen suuntaviivojen pitämistä ennallaan puolletaan.

Valtioneuvosto pitää hyvänä, että sosiaalinen ulottuvuus on sisällytetty vahvemmin strategian nykyiseen rakenteeseen. Valtioneuvosto tukee Lissabonin strategian tiiviimpää vuorovaikutusta sosiaalisen ulottuvuuden avoimen koordinaatiomenetelmän kanssa. Sukupuolten välisen tasa-arvon edistäminen tulisi tiiviimmin nostaa strategian yhteyteen.

Valtioneuvosto pitää hyvänä, että komissio korostaa ihmisiin ja työmarkkinoiden uudistamiseen panostamista. Yhteiseurooppalaisen työmarkkina-koulutustarve-ennakointijärjestelmän kehittämisajatus ja lisähuomio työperusteiseen maahanmuuttoon ovat tervetulleita. Työelämän kehittämisen merkitystä tuottavuuden parantamisessa korostetaan.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Yleistä

Lissabonin strategia on EU:n globalisaatiostратегia, jolla pyritään EU:n kilpailukyvyn parantamiseen. Näin ollen sillä on suuri merkitys niin Suomelle kuin koko EU:llekin. Lissabonin strategian tavoitteiden työstämiseen, arviointiin ja raportointiin käytetään runsaasti voimavaroja sekä kansallisesti että EU:n piirissä. Tärkeää on, että strategiasta saadaan todellista lisäarvoa, joka näkyy EU-alueen talouden ja työllisyyden

parantumisena. Valiokunta pitää tärkeänä Lissabonin strategian toimeenpanon tehostamista siten, että siinä annetaan nykyistä enemmän merkitystä jäsenmaiden vahvuuksia ja heikkouksia vertailevalle aineistolle ja jäsenmaiden hyvien käytäntöjen levittämiselle.

Työllisyysasteen nostaminen

Tarkastelukauden 2005—2008 arviossa todetaan, että työttömyys on alentunut ja EU:n keskimääräinen työllisyysaste on noussut 66 prosenttiin. Vastaava kehitys on nähtävissä myös

Suomessa — jopa EU:n keskitasoa parempana. On kuitenkin vaikea arvioida, missä määrin kehitys on ollut Lissabonin strategian ja missä määrin myönteisen suhdannetilanteen ansiota.

Valiokunta pitää työllisyysasteen paranemista erittäin tärkeänä. Vain korkean työllisyysasteen avulla pystytään huolehtimaan hyvinvointiyhteiskunnan palvelujen turvaamisesta ja kehittämisestä. Korkean työllisyysasteen saavuttamiseksi on tärkeää toimia kaikkien työkykyisten työpanoksen saamiseksi mahdollisimman tehokkaasti ja täysipainoisesti työmarkkinoiden käyttöön. Entistä enemmän tulee panostaa muun muassa rakennetyöttömien ja vajaakuntoisten työllistämiseen sekä syrjäytymisen ehkäisemiseen. Sosiaaliturva- ja verojärjestelmiä tulee uudistaa niin, että työn teko olisi aina kannattavaa. Valiokunta pitää tärkeänä, että järjestelmät mahdollistavat myös eläkkeellä olevien joustavan paluun työelämään silloin, kun eläkkeellä oleva on työkykyinen ja haluaa vielä osallistua työelämään hoitamalla esimerkiksi määrä- tai osa-aikaisia tehtäviä. Maahanmuuttajien kotouttamisen tehostamiseen ja koulutusmahdollisuuksien parantamiseen tulee kohdistaa nykyistä enemmän voimavaroja.

Erityistä huomiota tulee kiinnittää koko nuoren ikäluokan kouluttamiseen ja nuorten saamiseen mahdollisimman nopeasti peruskoulutuksen jälkeen sellaiseen ammatilliseen koulutukseen, joka vastaa työelämän tarpeita. Myös työssä käyvien aikuisten osaamisen päivittämiseen ja kehittämiseen tulee luoda toimivat ratkaisut niin, että elinikäinen oppiminen on oikeasti kaikkien ulottuvilla varallisuudesta, perhetilanteesta ja aiemmasta koulutuspohjasta riippumatta.

EU:ssa on työllisyysasteen nousun myötä yleistynyt epätyypillisten työsuhteiden käyttö. Sama ilmiö on nähtävissä myös Suomessa. Etenkin julkisilla aloilla työskentelevät nuoret naiset tekevät runsaasti määräaikaista työtä, mikä heikentää osaltaan myös työelämän tasa-arvoa.

Valiokunta pitää tärkeänä, että työllisyysasteen nostaminen perustuu mahdollisimman suurissa määrin kestävään työllisyyskehitykseen ja pysyviin työpaikkoihin eikä määräaikaisten,

osa-aikaisten tai muiden epätyypillisten työsuhteiden lisääntyvään käyttöön.

EU:n työoikeuden kehittäminen

Työmarkkinoiden uudistaminen on yksi komission painopistealueista. Uudistaminen pyritään toteuttamaan tänä vuonna esiteltävällä sosiaali-poliittisella ohjelmalla ja joustoturvalla, jota tulisi kansallisesti edistää. Lisäksi halutaan parantaa pienyritysten asemaa nimenomaan hallinnollisia rasituksia vähentämällä. Palveludirektiivin tehokas implementointi jäsenmaissa on komission keskeinen tavoite.

Komission tavoitteissa ja toiminnan painopisteissä sosiaalisen ulottuvuuden ja EU:n työoikeuden kehittäminen näytävät tällä hetkellä jäävän valitettavan vähälle huomiolle. Nyt käsiteltävässä Lissabonin strategiassa työoikeuden kehittämishankkeita ei varsinaisesti esitetä.

Työelämään liittyvien merkittävien hankkeiden eteneminen on viime aikoina ollut vaikeaa ja epäjohtonmukaista, mitä kuvaa viime joulukuinen yritys pikavauhtia kytkeä yhteen ehdotukset vuokratyödirektiiviksi ja työaikadirektiivin uudistamiseksi. Kyseiset direktiiviehdotukset liittyvät kiinteästi joustoturvian kehittämiseen. Erityisesti vuokratyödirektiivi olisi tärkeä, mikäli se luo yhteiset harmonisoidut pelisäännöt työvoiman vuokraustoiminnalle, turvaa yrityksille nykyistä tasapuolisemmat kilpailuedellytykset, antaa riittävän suojan työntekijöille ja edistää rajojen yli tapahtuvaa palvelujen liikkuvuutta.

Valiokunta pitää tärkeänä, että Suomi korostaa komission vastuuta jo vireillä olevien hankkeiden johtonmukaisessa loppuunviemisessä. Tällaisia hankkeita ovat esimerkiksi vuokratyödirektiivi, työaikadirektiivin uudistaminen ja eurooppalaisia yritysneuvostoja koskevan direktiivin uudistaminen.

EU:n lainsäädäntöhankkeiden ollessa vaikeuksissa näyttää siltä, että EY:n tuomioistuin on ottamassa entistä aktiivisemman roolin EU:n työoikeuden kehittämisessä. Esimerkiksi Viking- ja Vaxholm-tapauksissa antamissaan tuomioissa EY:n tuomioistuin ottaa kantaa kysy-

mykseen työelämän perusoikeuksien suhteesta sisämarkkinavapauksiin. Valiokunta ei pidä tällaista kehityssuuntaa toivottavana, vaan katsoo, että lainsäätäjän tulisi pystyä luomaan selkeät linjat niin, että tuomioistuin voisi pitäytyä vain lakien soveltamiseen.

Valiokunta pitää tärkeänä, että palveludirektiivin täytäntöönpanon yhteydessä huolehditaan siitä, että sosiaalisen dummppauksen estämiseen tähtäävää työoikeudellista sääntelyä valvotaan tehokkaasti koko EU:n alueella. Ainoastaan tehokkaalla valvonnalla palveludirektiivi voidaan toteuttaa sosiaalisesti hyväksyttävällä tavalla niin, että se ei johda harmaan talouden ja pimeiden työmarkkinoiden leviämiseen.

Työelämän kehittäminen

Valtioneuvoston kannassa painotetaan sukupuolten välisen tasa-arvon edistämistä Lissabonin strategian yhteydessä ja viitataan työelämän kehittämisen merkitykseen käsiteltäessä laajemmin tuottavuutta.

Valiokunta pitää tärkeänä, että Suomi nostaa työelämän laadullisen kehittämisen voimakkaasti esille Lissabonin strategian yhteydessä. Työelämän laadun parantamisessa EU:lla on valtava käyttämätön potentiaali tuottavuuden nostamiseen ja työhyvinvoinnin ja työntekijöiden jaksamisen parantamiseen. Näin voidaan myös parhaiten luoda edellytyksiä työntekijöiden työurien pidentymiselle.

Erityisesti valiokunta korostaa hyvän henkilöstöjohtamisen, työntekijän vaikutusmahdollisuuksien ja tasa-arvoisen kohtelun merkitystä. Tutkimusten mukaan hyvän johtamisen, osallistavan johtamistavan ja tasa-arvoisen kohtelun myönteiset vaikutukset työhyvinvointiin ja tuottavuuteen ovat kiistattomat.

Suomessa on saatu hyviä kokemuksia työelämän kehittämisohjelmasta, jonka puitteissa työpaikoille on kehitetty keinoja, joilla työelämän laatua ja työhyvinvointia voidaan parantaa. Suomessa on viime vuosina työn tuottavuus noussut selvästi nopeammin kuin EU:ssa keskimäärin.

Hallinnollisten rasitteiden karsiminen

Lissabon-ohjelmassa ehdotettujen keskeisten tavoitteiden joukossa on EU:n hallinnollisten rasitteiden karsiminen 25 %:lla vuoteen 2012 mennessä. Hankkeella pyritään yhteisön säännösten yksinkertaistamiseen ja yrityksiin kohdistuvien tarpeettomien rasitteiden poistamiseen tinkimättä lainsäädännön alkuperäisistä tavoitteista. Tästä työstä katsotaan olevan apua jäsenmaille niiden pyrkiessä sitoumustensa mukaisesti karsimaan hallinnollisia rasitteita 25 %:lla.

Valiokunta pitää tärkeänä, että EU:ssa edistytään ripeästi EU:n säännöksistä johtuvien tarpeettomien rasitteiden purkamisessa ja helpotetaan näin jäsenmaiden taakkaa niiden etsiessä karsittavia rasitteita. Erityisesti valiokunta korostaa, että karsinta tulee niin EU:n kuin jäsenmaidenkin tasolla tehdä tinkimättä lainsäädännön alkuperäisistä tavoitteista.

Niin EU:ssa kuin jäsenmaissakin tulisi kehittää lainvalmistelua niin, että jo säännösten valmisteluvaiheessa pyritäisiin löytämään mahdollisimman vähän byrokraattiset keinot tavoitteiden saavuttamiseksi. Jälkikäteen tehtävä hallinnollisten rasitteiden karsiminen on ongelmallista, ja karsimiselle asetettu 25 %:n määrällinen tavoite on kovin karkea ja vaikeasti mitattava. Se myös kohtelee jäsenmaita eri tavoin riippuen niiden lähtötasosta.

Hallinnollisten rasitteiden määrä ja laatu eri jäsenmaissa vaihtelevat varsin paljon. Tilanteen erilaisuutta kuvaa hyvin Maailmanpankin tutkimus, jossa selvitettiin tavaran siirtymisaikaa tehtaasta vientilaivaan 146 maassa. Tutkimuksen mukaan nopeimmin toimittiin Tanskassa, jossa aikaa kului keskimäärin viisi päivää ja vientilupaun tarvittiin kolme asiakirjaa ja kaksi allekirjoitusta. Keskiarvo Länsi-Euroopassa oli 13 päivää. Kaakkois-Aasiassa aikaa kului keskimäärin yli kuukausi ja joissakin Afrikan maissa lähes 3 kuukautta.

Valiokunta korostaa pitävänsä turhan byrokratian ja hallinnollisten rasitteiden karsimista erittäin tärkeänä. Erityisen suuri merkitys sillä on pienille yrityksille, joissa yrittäjä itse huolehtii hallinnosta, koska palkattua hallintohenkilös-

töä ei ole. Valiokunta pitää tärkeänä, että hallinnolliset rasitteet olisivat joustavia niin, että pieniltä yrityksiltä ei kaikissa tilanteissa vaadita samoja menettelyjä kuin isoilta yrityksiltä. Pienten yritysten toimintaedellytysten turvaamisella on erityinen merkitys EU:n työllisyystilanteen kannalta, koska suurin osa uusista työpaikoista syntyy niihin. Esimerkiksi Suomessa on 75 % vuoden 1995 jälkeisistä uusista työpaikoista syntynyt pieniin ja keskisuuriin yrityksiin.

Valiokunta painottaa, että rasitteiden keventämismahdollisuuksia tulee ensi sijassa etsiä esimerkiksi verotus-, kirjanpito- ja tilintarkastus- sekä vienti- ja tuontilupamenettelyjä yksinkertaistamalla eikä työntekijöiden, kuluttajien tai ympäristön suojelemiseksi annetuista määräyksistä. Yritysten hallinnollista taakkaa ei pidä keventää tavalla, joka olennaisesti heikentää työntekijöiden asemaa esimerkiksi vaikeuttamalla

työntekijöiden suojelemiseksi annettujen määräysten valvontaa.

Valiokunta katsoo, että Suomen tulee korostaa työelämän sääntelyn tärkeitä sosiaalipoliittisia tehtäviä, kuten työ- ja perhe-elämän yhteensovittamista. Keskeistä on, että menettelyjen muuttaminen tapahtuu yhteistyössä työnantaja- ja työntekijäjärjestöjen kanssa etsimällä sellaisia vaihtoehtoisia menettelyjä, joilla sääntelyn tavoitteet voidaan saavuttaa nykyistä yksinkertaisemmalla tavalla.

Lausunto

Lausuntonaan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa edellä esitetyin huomautuksin valtioneuvoston kantaan.

Helsingissä 13 päivänä maaliskuuta 2008

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Arto Satonen /kok
jäs. Susanna Haapoja /kesk
Hannakaisa Heikkinen /kesk
Anna-Maja Henriksson /r
Arja Karhuvaara /kok
Johanna Karimäki /vihr
Merja Kuusisto /sd
Merja Kyllönen /vas

Jari Larikka /kok
Markus Mustajärvi /vas
Sanna Perkiö /kok
Paula Sihto /kesk
Katja Taimela /sd
Tarja Tallqvist /kd
Jyrki Yrttiaho /vas.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Ritva Bäckström.